

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Жасмин Николова Попова, професор по международно право,
международни отношения и Право на Европейския Съюз
Катедра „Международно и сравнително право” ,
Пловдивски Университет "Паисий Хилендарски",

член на научно жури в процедура за присъждане на образователната
и научна степен „Доктор по история”
на основание Заповед № РД38-93 от 24.02.2014г на Ректора на СУ „Св.
Климент Охридски“

*ОТНОСНО :дисертационен труд на Лилия Ангелова Чаушева, редовен
докторант в Катедра „Нова и съвременна история” на Историческия
факултет на ЕС „Св.Климент Охридски” , на тема
„ Предизвикателства пред Европейския Съюз. От Маастрихт до
Лисабон (1992-2009)*

1. Законовите изисквания

Относно процедурата: Процедурата е открита и се провежда съгласно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи и дисертационния труд.

Относно кандидатурата: Лилия Чаушева отговаря на изискванията по чл. 6 ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му:

- Притежава образователно-квалификационна степен "бакалавър" по специалност "Международни отношения " (2008г.) и „магистър” по специалност „Европейски отношения” (2010г.);

- Зачислена е за редовен докторант към Катедра "Нова и съвременна история" на Историческия факултет на СУ "Св.Климент Охридски" на 1.02.2011г. със заповед на Ректора РД 20-268 и е положила успешно изискуемите изпити;

- Представила е непубликуван дисертационен труд, който отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България и чл. 27 от Правилника за прилагането му . Трудът е представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантът е осъществил изследването.

- На 21.01.2014 е проведено вътрешно обсъждане на представения дисертационен труд в Катедра по Нова и съвременна история , в резултат на което е взето решение Лилия Чаушева да бъде допусната до външна

защита . На 27.02.2014г. тя е отчислена с право на защита със заповед на Ректора РД 20-499.

От гореизложеното е видно, че са спазени всички законови изисквания, предвидени за подобна процедура.

2. Дисертационният труд

Заглавието на труда е толкова общо и всеобхватно, че съвсем логично и закономерно още в уводната част авторът дефинира научната си задача, като я ограничава до дисертабилната тема за историческото развитие на институционалната рамка на Съюза в определен времеви период. Така предмет на дисертационния труд е изследване и анализ на промените в институционалния механизъм в рамките на последователните ревизии на конституционната харта на ЕС от Договора за ЕС от Маастрихт до сега действащото първично право – ДЕС и ДФЕС от Лисабон. Според докторанта обектите на изследване са два и включват както институционалната еволюция, така и ролята на държавите членки в този контекст. Като имаме предвид, че – според общоприетата формула – държавите членки са "Господари на Договорите " (*Maitres des Traités*) и всяка институционална промяна е резултат и израз единствено на съгласуваната им воля, очевидно е , че двете линии на изследване са взаимно обусловени и неразделно свързани.

Научната задача разкрива съществени исторически, правни, философски и политологически измерения и изисква използването на интердисциплинарен подход. Разглежданият период е един от най-трудните и даже критични моменти от историята на ЕС. По начало един от основните проблеми при интердисциплинарните изследвания е баланса и за един млад изследовател , представящ своя първи научен труд, това е голямо предизвикателство и съществена трудност.

Предвид обстоятелството, че става дума за докторска дисертация по история, очаквано и необходимо е центърът на вниманието да бъде съсредоточен върху историческия анализ, като институционалния, политологичен или правен анализ биха могли да служат по-скоро като подкрепа на отделни авторови тези. Струва ми се, че като цяло докторантът отчита това обстоятелство, независимо, че на места има възможност от по-разгърнат исторически анализ за сметка на третиране на проблеми, които не придават особена добавена стойност на изследването и които ще маркирам в критичните бележки.

Представеният дисертационен труд е посветен на тема, чиито актуалност и практическа полза са безспорни и не се нуждаят от специална аргументация. В българската специализирана литература все още съществува дефицит от монографични изследвания, посветени на историята на изграждане на институционалната рамка на Европейския съюз и в тази връзка представената дисертация запълва една празнота.

Бих желала да отбележа и практическата полза и познавателното значение на изследването за различни широки сфери на българската общественост .

Предметът на изследването определя конструкцията на труда и съдържанието му : в логична последователност са разгледани спецификите на отделните институционални реформи в рамките на ревизиите на учредителните Договори през изследвания период. Трудът е в обем от 246 стр. и се състои от въведение, три глави и заключение, обобщаващо основните авторски възгледи. Към труда е приложена библиографска справка и 4 приложения.

Афторефератът дава вярна представа за съдържанието на дисертационния труд, поради което няма да се спирам обстойно на проблемите, предмет на изследване.

Глава I представя институционалните ревизии от Договора за ЕС от Маастрихт до проекта за Конституционен договор, като отделните етапи на изработването на последния са обект на детайлна информация и анализ. Представени са схематично широко обсъжданите към този момент научни тези и виждания относно характера на новосъздадената правна фигура. Интерес представлява изложението, посветено на ролята и специфичния подход на отделните председателства в разглеждания времеви период, както и на позициите на отделни държави членки, в частност на тези от тях, избрали референдума като ратификационен способ, позиции, отразяващи вътрешно и външнополитически приоритети и интереси.

Глава II е посветена на периода на политико-институционалната криза, възникнала в резултат на отрицателния вот за Договора за Конституция за Европа , криза – която предизвиква и съпътства т.нар "период на размисъл", замислен като средство за нейното преодоляване. Авторът идентифицира елементите на Конституционния договор , пораждащи опасения и възражения у част от европейските граждани, като представя инициативите и конкретните действия както на европейските институции (Европейския парламент и Комисията), така и на отделни държави членки и на гражданското представителство , целящи да предложат адекватен отговор на възникналите опасения и в крайна сметка – излизане от кризата и продължаване на институционалната реформа. В рамките на изложението, посветено на ролята на последователните ротационни председателства в изследвания кризисен период, напълно закономерно и основателно е открояна решаващата лидерска роля на германското председателство за успешното преминаване към нов етап на европейското изграждане – Договора от Лисабон.

Последната глава на дисертацията е посветена на изработването , приемането и влизането в сила на новия договор, както и на неговата обща характеристика – структура, нововъведения, институционални промени. Очертана е ролята на държавите членки в рамките на ротационното председателство на Съюза.

Заклучението съдържа основните обобщения и изводи от проведеното научно изследване, систематизирани и представени прегледно и ясно.

Критични бележки

Според мен несъразмерно голямо внимание в труда е отделено на парламентарните ратификации на Договорите, вкл. на Договора за Конституция на Европа и на Лисабонския договор, които – както е известно - са рутинни процедурни елементи от фактическия състав на всеки международен договор и не представляват интерес от научна гледна точка. Друг е въпросът за референдумите – особено тези, чието провеждане не е задължително според правната система на съответната държава (каквито бяха референдумите във Франция и Нидерландия), но които бяха предпочетени по чисто вътрешнополитически причини. Струва ми се, че работата би спечелила ако на този въпрос бе отделено по-голямо внимание.

От друга страна считам, че някои основополагащи за темата проблеми, които освен практическо имат и сериозно теоретично измерение, не са намерили подобаващо място в изложението. Такива са съществените и важни въпроси за междуинституционалното сътрудничество и за междуинституционалния баланс , проблемът за разпределението на компетентност между Съюза и държавите членки в рамките на различните ревизии , стремежът на институциите да разширяват на практика предоставената им компетентност и да действат *ultra vires* , както и неизменно поставяният проблем за бъдещето на ЕС и неговите институции – накъде върви Съюзът днес, близо 5 години след Лисабон, – към повече междуправителственост или повече наднационалност, към конфедерация или федерация. Разбира се, че не може да се очаква от млад автор да заема категорични позиции по подобна проблематика, но докторантът би могъл да изрази становища и аргументи в подкрепа на някоя от застъпваните в теорията тези или даже да се опита да направи научни прогнози.

В работата се откриват и известни неточности, които лесно могат да бъдат отстранени при евентуално публикуване на труда. Т.напр. не съществува предложение за създаване на пост европейски министър на правосъдието, а за създаване на европейска прокуратура. Не би могло да се възприеме твърдението, че е налице постоянна тенденция за въздържане от създаване на помощни органи и агенции, тъй като към момента действат повече от 30 спомагателни органи на Съюза и тенденцията е за нарастване на броя им и децентрализация. Имам резерви относно доста повърхностния начин, по който е коментирано и представено решението на Федералния Конституционен съд, от изключителна значимост не само за

Германия, но и за цялата правна общност в Съюза, което не става видно от изложението.

Мисля, че разграничението на държавите членки по признака "големи vs малки" , което е доста условно, трябва да се прави много предпазливо. Практиката показва, че своеобразните "коалиции" в рамките на преговорния процес в Общността и след това в Съюза, почти никога не са били конституирани около подобно деление.

Бележки по отношение на библиографията и терминологията :

Приложена е сериозна библиографска справка, включваща както изследвания на чужди автори, така и на български изследователи. Това, което прави впечатление, е преобладаващото място и значение, отредено на политическите речи и изявления, за сметка на доктриналните извори. Разбира се, в контекста на важни политически събития, каквито са измененията в първичното право на Съюза, политическите изявления имат своето място и значение. Да не забравяме обаче, че в не-малка степен те са конюнктурни и често имат вътрешнопартийна или вътрешнополитическа насоченост, поради което ползването им изисква особена предпазливост. В рамките на монографичното научно изследване, каквото представлява един дисертационен труд, обаче, по начало научната теза се подкрепя от доктринални извори. Още повече , че разглежданата в дисертацията проблематика е била обект на редица научни изследвания в европейската специализирана литература.

На няколко места в текста се използва разговорен език, който ми се струва неподходящ за научна публикация (т.напр. "пазарлък" между държавите членки, "задава" (вместо създава)

3. Заключение

Изложените критични бележки не оказват влияние върху цялостната ми позитивна оценка на труда. Запознаването с него води до извода, че са положени сериозни усилия за събирането и систематизирането на богат и разнообразен материал в разглежданата област, обработена е голяма по обем информация, демонстрирана е висока степен на информираност и познания. Налице са както добросъвестен научен анализ, така и научни обобщения. Макар и научната теза да не е дефинирана експлицитно, тя може да се изведе от авторовото изложение.

Независимо от дискуссионния характер на някои застъпвани тези, в голямата си част те са подкрепени със съответен анализ и заслужават внимание.

Както вече бе посочено, в труда успешно е използван интердисциплинарен подход.

Стилът на автора е достъпен и работата е прегледно и интересно представена.

Бих желала да отбележа и факта, че владееенето на чужди езици , наред с участието на докторанта в различни научни проекти, семинари и конференции, тясно свързани с темата на дисертационния труд, несъмнено са оказали значително полезно въздействие върху научно-изследователските й занимания.

В заключение считам, че рецензираният труд отговаря на изискванията на чл.6, ал.3 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл.27 от Правилника за приложението му за присъждане на образователната и научна степен "доктор". Той представлява цялостно научно изследване, посветено на дисертационна тема, съдържащо приносни научни резултати, коректно отразени в представената справка. Поставените за разглеждане проблеми са изложени в тяхната пълнота. Изследваната в дисертация проблематика има практическо измерение. Представеният труд демонстрира наличието на задълбочени теоретични познания по проблематиката на историческото развитие на институционалния механизъм на ЕС и способност за самостоятелно научно мислене и изследвания.

С оглед на гореизложеното, в качеството ми на член на научното жури по чл.9 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд на Лилия Ангелова Чаушева, като считам, че трудът е основа за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

София, 23 април 2014г.